

Afgørelser – Reg. nr.: 07904.00

Fredningen vedrører: Oldtidsagre i Risen

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

12-02-1999

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet

05-05-1997

Kendelser

Deklarationer

NATURKLAGENÆVNET>

REG. NR. 7904.00

**Naturklagenævnets afgørelse
af 12. februar 1999
om fredning af arealer med oldtidsagre i Risen ved Østerlars,
Allinge-Gudhjem Kommune, Bornholms Amt.
(sag nr. 97-111/400-0004).**

Fredningsnævnet for Bornholms Amt har ved en kendelse af 5. maj 1997 truffet afgørelse om fredning af et areal på ca. 42,6 ha med oldtidsagre omkring Bøgebjerg i Risen ved Østerlars, Allinge-Gudhjem Kommune.

Fredningssagen er rejst af Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, med det formål at bevare de kulturhistoriske spor i området.

Fredningsområdet omfatter 12 privatejede ejendomme. Den samlede fredningserstatning er af fredningsnævnet fastsat til 238.000 kr., hvorfor fredningsnævnets afgørelse i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42 er forelagt Naturklagenævnet til efterprøvelse.

Fredningsområdet og de planlægningsmæssige forhold.

Fredningsområdet ligger mellem Østerlars og Østermarie. Dele af området er omfattet af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens § 3 (søer og eng/overdrev), § 4 (jord- og stendiger), § 12 (fortidsmindebeskyttelse) og § 13 (dyrkningsforbud på og omkring fortidsminder). Endvidere er dele af området omfattet af § 18 (beskyttelseslinien omkring fortidsminder). På matr. nr. 33g og 34a Østerlars er ca. 6,5 ha omfattet af en fredningskendelse af 24. oktober 1955 om fredning af Bøgebjerg, hvorefter bebyggelse og beplantning ikke må ske uden fredningsnævnets tilladelse, og det er bestemt, at

skov skal bevares fortrinsvis som løvskov. Fredningen giver desuden almenheden adgang til en gravhøj ad en nærmere angiven vej og sti.

Hele fredningsområdet ligger i landzone. I regionplan 1993 er den østlige del af området udlagt som fredningsmæssigt beskyttelsesområde. Ca. 15 ha af den vestlige del er udlagt som særligt jordbrugsområde. Størstedelen af arealet er fredskov. Ca. 2,2 ha af matr. nr. 34a Østerlars er ikke fredskov.

I Skov- og Naturstyrelsens redegørelse for fredningsforslaget hedder det:

"I området omkring Bøgebjerg i Risen skov er der bevaret tydelige spor efter fortidens agerbrug. De forhistoriske marksystemer kan ses som skelvolde, stenrækker eller terrassekanter, der afgrænser de mere eller mindre rektangulære dyrkningsflader. I enkelte skovafdelinger er endvidere bevaret rester af højryggede agre.

I mange bornholmske småskove findes spor efter fortidens agerbrug, men sporene i Risen er blandt de bedst bevarede, ligesom der her er store sammenhængende områder med agerspor. Agrene kan for størstedelens vedkommende dateres til midten af jernalderen, de første ca. 400 år efter vores tidsregning. Enkelte af agrene kan dog føres tilbage til bronzealder/tidlig jernalder, ligesom nogle af agrene er fra senere perioder.

De bevarede agerspor er svage og vanskelige at erkende i marken. Sporene er bevaret, fordi de ligger i skov, hvor der hidtil er foregået en skånsom skovdrift. Moderne skovbrug ville true fortidsminderne, f.eks. ved kørsel med større maskiner på tværs af agersystemerne. Det skovbevoksede areal er ekstensivt drevet med deraf følgende botaniske interesser.

På Bøgebjerg i den sydvestlige del af Risen er tidligere fredet et område med gravpladser fra omkring år 0 til vikingetid. Her findes røser, bautasten og stengrave. I den nordlige del af Risen findes tillige nogle fredede røser. Området rummer også spor af forhistoriske bo-pladser."

Skov- og Naturstyrelsen har, efter at fredningsforslaget var fremsat, foreslået ændringer i fredningsbestemmelserne efter forhandling med lodsejerne til imødekommelse af krav fra disse vedrørende skovdriften og offentlighedens adgang, veje m.v. Krav om løvtræsbinding er således frafaldet. Der er ikke ændret i fredningsområdets udstrækning.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har fundet, at oldtidsagrene ved Risen, som må antages at være blandt de bedst bevarede på Bornholm, bør sikres for fremtiden. Fredningsnævnet har derfor besluttet at følge Skov- og Naturstyrelsens endelige fredningsforslag.

Der er fastsat fredningsbestemmelser, der skal sikre, at tilstanden i området bevares, og at skovbruget drives på en sådan måde, at fortidsminderne ikke beskadiges eller sløres. Der må således ikke ske terrænændringer, stensprængning m.m., bearbejdning af skovbunden med pløjning, grubning, stødrydning, ligesom anden brug af maskiner, som kan beskadige fortidsminderne, også er forbudt. Der må ikke opføres bebyggelse m.v., dog kan bygninger og skure, som er nødvendige for land- og skovbrugserhvervet, tillades opført efter fredningsnævnets godkendelse af udseende og placering. Udslæbning og udkørsel af træ skal ske på langs ad agerskellene. Derfor skal disse afmærkes af Skov- og Naturstyrelsen. Bornholms amt skal udarbejde plejeplan for området. Offentligheden har kun adgang til fredningsområdet efter de almindelige regler i naturbeskyttelsesloven samt ad veje, som er udlagt i henhold til den tidligere fredning af Bøgebjerg. Fredningsnævnets kendelse af 4. november 1955 om bl.a. offentlig adgang til Bøgebjerg oprettholdes.

Udtalelser

Skov- og Naturstyrelsen har udtalt, at fredningsnævnets afgørelse er fremkommet efter forhandling med ejerne, og disses ønsker om indskrænkning af den oprindelige fredningspåstand i videst muligt omfang fulgt.

Et af diskussionspunkterne under sagens forhandling har været spørgsmålet om anlæg af nye veje/kørespor i skoven, henholdsvis bevarelse af gamle kørespor. Ejerne er blevet opfordret til at oplyse, hvad der efter deres opfattelse er nødvendige kørespor af hensyn til skovdriften. Disse opgivelser er i det væsentlige imødekommet ved fredningen, idet der dog under Naturklagenævnets behandling af sagen har vist sig nogen usikkerhed med hensyn til behovet for de angivne kørespor på matr. nr. 13e. Efter fornyede drøftelser mellem ejeren af denne ejendom og Skov- og Naturstyrelsen er der opnået enighed om den nærmere fastlæggelse af kørespor/gennemkørsler på ejendommen.

Skov- og Naturstyrelsen har oplyst, at det er tvivlsomt, om agersporene inden for fredningsområdet er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 12, idet ejerne næppe kan siges at have "modtaget meddelelse om deres tilstedeværelse", som krævet efter naturbeskyttelsesloven med samtidig underretning om, at retsvirkningen af denne meddelelse er, at agersporene bliver omfattet af naturbeskyttelseslovens § 12 og § 13 og dermed af forbudet mod at foretage ændringer i tilstanden af dem m.v., samt at der er tale om en erstatningsfri regulering.

Naturklagenævnets beslutninger.

I sagens behandling, herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde, har deltaget 9 af Naturklagenævnets 10 medlemmer (Lars Busck, J.J.Bolvig, Leif Hermann, Svend Aage Jensen, Hans Kardel, Palle Kiil, Niels J. Langkilde, Hans Chr. Schmidt og Svend Taanquist).

Naturklagenævnet skal enstemmigt udtale:

En stor del af fredningsområdet, ca. 27,9 ha, er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 18 om en 100 m beskyttelseslinie omkring fortidsminder. Selve fortidsminderne (høje og røser), er omfattet af § 12 og § 13. Agersporene, der dækker størstedelen af området, ville blive omfattet af naturbeskyttelseslovens §§ 12 og 13 med den heraf følgende beskyttelse ved en særskilt meddelelse herom til ejerne fra Skov- og Naturstyrelsen.

En fredning i medfør af naturbeskyttelseslovens kapitel 6 indebærer imidlertid en beskyttelse ud over naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelse af fortidsminderne og vådområdet, idet de fastsatte fredningsbestemmelser bl.a. forbyder stensprængning, stødrydning m.v. ligesom reglerne for udslæbning og udkørsel af træ forhindrer, at fortidsminderne sløres eller skades. Endvidere giver fredningsbestemmelserne amtet mulighed for at foretage pleje af området.

Det tiltrædes derfor, at fredningsområdet, som det er afgrænset i fredningsnævnets afgørelse, pålægges fredningsbestemmelser efter naturbeskyttelseslovens kapitel 6 til sikring af de kulturhistoriske spor i området. Fredningsnævnets afgørelse om fredningens indhold tiltrædes tillige i realiteten, idet der indarbejdes de ændringer vedrørende kørespor m.v., som under sagen er aftalt mellem Skov- og Naturstyrelsen og ejeren af matr. nr. 13e Østerlars.

Idet fredningsnævnets afgørelse ophæves, fastsættes herefter følgende fredningsbestemmelser for det ca. 42,6 ha store areal, der er afgræn-

set på det fredningskort, som hører til Naturklagenævnets afgørelse, og som omfatter de ejendomme, som er anført på vedhæftede matrikelfortegnelse.

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at bevare de kulturhistoriske spor i området.

Fællesbestemmelser for hele området:

§ 2. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer, herunder råstofindvinding i form af stensprængning, afgravning, opfyldning, planering eller boring.

§ 3. Bebyggelse.

Der må ikke opføres bebyggelse, opstilles master eller lignende. Bygninger eller skure, som er nødvendige for land- og skovbrugserhvervet, kan dog tillades opført efter fredningsnævnets forudgående godkendelse af udseende og placering.

§ 4. Affald m.v.

Der må ikke henkastes affald, herunder bygningsaffald, sankesten og lignende.

§ 5. Anlæg af veje.

Der må ikke anlægges nye veje i det fredede område. Veje, som er nødvendige for land- og skovbrugserhvervet, kan dog anlægges med fredningsnævnets godkendelse. Fredningen er ikke til hinder for forbedring og vedligeholdelse af eksisterende veje og kørespor, som er vist på fredningskortet.

§ 6. Agerskel.

Agerskel skal markeres i terrænet af Skov- og Naturstyrelsen ved markering med pæle eller lignende.

Særbestemmelser for skovbevoksede arealer:

§ 7. Bearbejdning af skovbunden.

Skovbunden må ikke bearbejdes med pløjning, grubning eller stødrydning. Anden brug af maskiner, som kan beskadige fortidsminderne, er også forbudt.

§ 8. Udslæbning og udkørsel af træ.

Udslæbning og udkørsel af træ skal ske på langs ad agerskellene og skal foregå, når skovbunden er hård som følge af frost eller i tørre perioder i sommerhalvåret og således, at udslæbning eller udkørsel ikke laver spor, som kan skade fortidsminderne. Bestemmelsen er dog ikke til hinder for udkørsel af juletræer og pyntegrønt ad de markerede kørespor i oktober, november og december måned. Det er endvidere tilladt i denne forbindelse at køre uden for køresporene, hvis dette kan ske uden at efterlade spor, som kan sløre eller skade fortidsminderne.

Såfremt skovdriften i enkelttilfælde nødvendiggør færdsel på tværs af agerskel, kan der efter aftale med Skov- og Naturstyrelsen etableres kørespor. Bestemmelsen om udslæbning og udkørsel af træ på tværs af agerskel træder først i kraft, når disse er afmærket af Skov- og Naturstyrelsen.

For matr. nr. 13e Østerlars gælder følgende særlige bestemmelser:

1. Der kan anlægges et befæstet spor gennem nordmannsgrankultur med ændret linieføring efter 1. skel, som markeret på fredningskortet.
2. Der skal i driften ikke tages særligt hensyn til de højryggede agre.
3. Det interne transportsystem bestemmes af de på fredningskortet markerede gennemkørsler. Gennemkørslerne gøres 3-4 meter brede.
4. I den syd-østlige del af den nuværende nordmannsgrankultur flyttes hegnet ca. 3 meter hen til skelrækken, så der kan blive passage mellem kæmpehøjen i 2 meters afstand og skellet/hegnet ind til den syd-østlige ager.
5. I agerfelterne må terræntransport ske på fredningens almindelige betingelser.

§ 9. Offentlighedens adgang.

Offentligheden har adgang til fredningsområdet efter de almindelige regler i naturbeskyttelsesloven samt ad de veje, som er udlagt i henhold til den tidligere fredning af Bøgebjerg.

Fredningen er ikke til hinder for, at der med Skov- og Naturstyrelsens og ejerens godkendelse kan foretages videnskabelige undersøgelser i området.

§ 10. Naturpleje.

Bornholms Amt udarbejder en plejeplan for området i overensstemmelse med fredningens formål og foranstående bestemmelser.

Beføjelserne for plejemyndigheden fremgår af de almindeligt gældende regler, for tiden Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 551 af 22. juni 1992. Eventuelt overskud hidrørende fra plejen, herunder vedmasse, tilfalder ejeren.

§ 11. Dispensation.

Der kan gives dispensation fra bestemmelserne i §§ 3 - 9, når det ansøgte ikke kommer i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

På Naturklagenævnets vegne

Lars Busck

Naturklagenævnets formand

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

Fortegnelse over matrikelnumre, der helt eller delvis omfattes af Naturklagenævnets afgørelse af 12. februar 1999 om fredning af arealer med oldtidsagre i Risen Skov ved Østerlars, Allinge-Gudhjem Kommune, Bornholms Amt.

(sag nr. 97-111/400-0004)

Østerlars

Matr. nr. 13e, 15a, 33g, 34a, 35b, 35h, 35i, 36a og 38d.

Østermarie

Matr. nr. 8f, 9d, 10a og 11i.

REG. NR. 7904.00

**Naturklagenævnets afgørelse
af 12. februar 1999
om erstatning i anledning af fredning af arealer med oldtidsagre i
Risen ved Østerlars, Allinge-Gudhjem Kommune, Bornholms Amt
(sag nr. 97-111/400-0004).**

Fredningsnævnet for Bornholms amt har ved kendelse af 5. maj 1997 truffet afgørelse om erstatning i anledning af den samtidigt besluttede fredning af et i alt ca. 42,6 ha stort areal omkring Bøgebjerg i Risen skov ved Østerlars i Allinge-Gudhjem Kommune.

Erstatning er tilkendt 13 ejere med i alt 238.000 kr. Erstatningsbeløbene er bestemt forrentet fra kendelsens dato, 5. maj 1997 med en årlig rente, der svarer til Danmarks Nationalbanks diskonto.

Fredningsnævnets afgørelse er forelagt Naturklagenævnet til efterprøvelse i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42. Erstatningsfastsættelsen er endvidere påklaget af én lodsejer, ejeren af matr. nr. 13e Østerlars.

Fredningsnævnets afgørelse.

Erstatningen er af fredningsnævnet fastsat som 5.600 kr. pr. ha med udgangspunkt i nedsættelsen af den kontante handelsværdi af ejendommene. Der er ved vurderingen taget hensyn til de ulemper, fredningen påfører ejendommene med hensyn til driften, og til de fremtidige begrænsninger i udnyttelsen af de enkelte ejendomme. Den omstændighed, at der gives mulighed for at foretage naturpleje på de fredede arealer, har fredningsnævnet ikke ment kan begrunde erstatning, idet plejen forudsættes udført således, at den ikke medfører udgifter eller væsentlige gener eller tab for ejer eller bruger.

Skov- og Naturstyrelsen havde påstået erstatningen fastsat til 5.000 kr. pr. ha, idet erstatningen efter styrelsens mening måtte tilkendes som en generel erstatning for nedgang i handelsværdien og ikke som en driftstabserstatning.

Lodsejernes oprindelige samlede erstatningskrav var på 274.260 kr. for 11 ejendomme. En lodsejer har ikke givet møde eller udtalt sig under sagens behandling og har heller ikke fremsat erstatningskrav. En forpagter af en ejendom har heller ikke fremsat krav om og ikke fået tilkendt erstatning.

Klager og udtalelser.

En ejer, Carl Martin Kofoed Nielsen, matr. nr. 13e Østerlars, har klaget over den tilkendte erstatning på 20.720 kr. Overfor fredningsnævnet havde han krævet en erstatning på 43.110 kr.

Klageren har anført, at fredningsnævnet har tildelt alle lodsejere ens erstatning pr. ha ansat alene ud fra en skønnet nedsættelse af handelsværdien. Han gør gældende, at driften af matr. nr. 13e afviger fra de andre lodder ved at være væsentlig mere intensiv og omkostningskrævende med produktion som hovedsigte. Da dette er et væsentligt element i klagerens erstatningskrav, finder klageren det ikke rimeligt, at erstatningen pr. ha er gjort ens og anmoder om, at erstatningstildelingerne vurderes og argumenteres individuelt i forhold til erstatningskravets opstilling.

På foranledning af Naturklagenævnet har der været nedsat en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for Skov- og Naturstyrelsen og klageren, repræsenteret af Hedeselskabet med henblik på at afklare, hvor der kan etableres kørespor på matr. nr. 13e Østerlars. Efter besigtigelse og møde har Skov- og Naturstyrelsen udarbejdet en skitse, der viser hvilke fremtidige gennemkørsler på ejendommen, som styrelsen vil betragte som værende i overensstemmelse med fredningen. Hedeselskabet har i skrivelse af 24. marts 1998 til Skov- og Naturstyrelsen bl.a. udtalt, at der er enighed med styrelsen om anlæg af et befæstet spor gennem nordmannsgrankultur med ændret linieføring efter 1. skel, samt om at det interne transportsystem bestemmes af de på fredningskortet markerede gennemkørsler.

Hedeselskabet har på denne baggrund på ejernes vegne fremsat følgende erstatningskrav ud over, hvad der i forvejen af fredningsnævnet er tilkendt som erstatning for generelt nedsat handelsværdi:

1. Befæstet spor gennem juletræskultur 100 meter à 250 kr. inkl. materialer og udlægning	25.000 kr.
2. 13 markerede gennemkørsler à 5.000 kr.	65.000 -
3. 70 meter hegn flyttes og genetableres à 15 kr.	1.050 -
4. Opgivet juletræskultur 0,27 ha à 60.000 kr.	16.200 -
5. Forøget transportomkostning, kapitaliseret 30 m ³ /år * 50 kr./m ³ * 10%/0,05	<u>5.000 -</u>
Ekstra erstatning i alt	112.250 kr.
Ekstra konsulentbistand (Hedeselskabet)	15.000 kr.

Skov- og Naturstyrelsen har til Hedeselskabets supplerende erstatningspåstand bemærket følgende:

Ad post 1. Der er ikke i dag anlagt et befæstet spor på stedet. Skov- og Naturstyrelsen er indforstået med, at ejer befæster sporet i den nye linieføring, hvis dette skønnes hensigtsmæssigt, men udgifterne hertil må efter styrelsens opfattelse afholdes af ejer. Styrelsen kan således ikke acceptere erstatningskravet.

Ad post 2. Det er forudsat, at styrelsen sørger for markering af agerskel i almindelighed, og styrelsen afholder udgifterne i forbindelse hermed. Der vil derimod ikke blive markeret gennemkørsler særskilt. Disse vil blive indtegnet på et kort, som tilsendes ejer. Styrelsen kan under henvisning hertil ikke anerkende dette erstatningskrav.

Ad post 3 og 4. Styrelsen har ingen bemærkninger hertil.

Ad post 5. Der er med den allerede tilkendte erstatning taget højde for øgede transportomkostninger m.v., og styrelsen kan derfor ikke anerkende et særskilt yderligere erstatningskrav herfor.

Hedeselskabet har til Skov- og Naturstyrelsens udtalelse vedrørende erstatningskravet ad post 1 bemærket, at selskabet mener, at erstatningskravet er berettiget, fordi det tidligere - accepterede - meget tætte vejssystem bliver erstattet af et mere ekstensivt, som tager mere hensyn til oldtidsagrene. Hedeselskabet har for at sikre tilgangen til hele arealet sammen med statsskovrideren skitseret den nye vejstrækning. Vejen bliver en slags "hovedvej" for terræntransporten. Derfor

bør den også befæstes. Ad post 5 bemærkes, at den allerede tilkendte erstatning er baseret på et meget tæt vejsystem. Dette bliver nu mere ekstensivt med øgede transportomkostninger til følge. Erstatningen anses derfor for rimelig.

Naturklagenævnets beslutninger.

I sagens behandling har deltaget 9 af Naturklagenævnets 13 medlemmer. (Lars Busck, J.J.Bolvig, Leif Hermann, Svend Aage Jensen, Hans Kardel, Palle Kiil, Niels J. Langkilde, Hans Chr. Schmidt og Svend Taanquist).

Naturklagenævnet skal enstemmigt udtale:

Naturklagenævnet har ved anden afgørelse af dags dato tiltrådt, at arealer med oldtidsagre i Risen ved Østerlars fredes efter naturbeskyttelseslovens kapitel 6 med nogle mindre ændringer af de fredningsbestemmelser, som fredningsnævnet havde fastsat.

Fredningserstatningerne må fastsættes til beløb, der udligner det tab, som fredningen påfører ejerne. Dette tab kan antages at svare til den nedgang i ejendommenes handelsværdi ved kontant betaling, som fredningen medfører.

Da fredningsindgrebets karakter vurderes at være stort set ens for de ejendomme, der er omfattet af fredningen, bortset fra matr. nr. 13e Østerlars, vil erstatningen kunne fastsættes på grundlag af en takst pr. ha. De erstatninger, som fredningsnævnet har fastsat på grundlag en takst på 5.600 kr. pr. ha, tiltrædes herefter.

For så vidt angår ejendommen matr. nr. 13e Østerlars bemærkes:

Til det af ejeren anførte om, at driften af matr. nr. 13e Østerlars er mere intensiv med produktion som hovedsigte og derfor må medføre højere erstatning end for de øvrige lodsejere, bemærkes, at fredningen generelt begrænser ejernes muligheder for en mere udbyttegivende og hensigtsmæssig driftsform. Dette gælder såvel i forhold til ejeren af matr. nr. 13e Østerlars som i forhold til de øvrige ejere, der ikke aktuelt har en lige så intensiv produktion, men som uden fredningen ville kunne intensivere deres produktion. Der er derfor ikke grundlag for at tilkende ejeren af matr. nr. 13e erstatning efter en højere takst end den af fredningsnævnet fastsatte takst på 5.600 kr. pr. ha. Som følge af flytning og genetablering af ca. 70 m hegn, hvorved ca. 0,27 ha juletræskultur må opgives, bør der dog tilkendes en særlig erstatning herfor på 17.250 kr. som påstået. Der ses ikke herudover ved

fredningen - herunder den skete ændring af bestemmelserne med hensyn til kørespor og gennemkørsler på ejendommen - at være påført ejeren tab, som ikke kompenseres ved den af fredningsnævnet tilkendte takstmæssige erstatning på 20.720 kr. Erstatningen til ejeren af matr. nr. 13 Østerlars fastsættes herefter til i alt 37.970 kr.

Idet fredningsnævnets kendelse af 5. maj 1997 ophæves, fastsætter Naturklagenævnet herefter erstatningen til ejerne således, idet der tages hensyn til stedfundne ejerskifter:

1. Carl Martin Kofoed Nielsen, matr. nr. 13e Østerlars	37.970 kr.
2. Poul Marcher Dam, matr. nr. 15a smst.	5.040 -
3. Poul Kofoed Mortensen, matr. nr. 33g smst	75.040 -
4. Christian Skovbo Pedersen, matr. nr. 34a smst.	34.720 -
5. Lars Pedersen, matr. nr. 35b smst.	3.360 -
6. Niels Kofoed Wibe, matr. nr. 35h og 35i smst.	18.480 -
7. Per Mægaard Dam, matr. nr. 36a smst.	5.040 -
8. Jan Kjøller Sonne, matr. nr. 38d smst.	23.520 -
9. Bent Wilmer Hansen, matr. nr. 10a Østermarie	7.280 -
10. Birte Robins, matr. nr. 11i smst.	5.040 -
11. Nils Jespersen, matr. nr. 8f smst.	6.720 -
12. Preben M. Andreassen og Flemming Kock Kristensen, matr. nr. 9d smst.	<u>33.040 -</u>
I alt	255.250 kr.

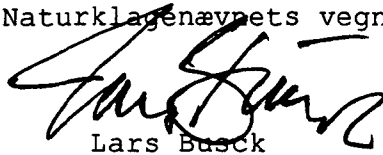
De tilkendte erstatninger forrentes fra den 5. maj 1997, og indtil erstatningen udbetales, med en årlig rente svarende til Danmarks Nationalbanks diskonto, jf. naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 3.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 47 tillægges der ejeren af matr. nr. 13e Østerlars en godtgørelse på 15.000 kr. inkl. moms, hvilket beløb kan udbetales direkte til Hedeselskabet.

Det samlede erstatnings- og godtgørelsesbeløb afholdes af staten med $\frac{3}{4}$ og af Bornholms Amt med $\frac{1}{4}$, jf. naturbeskyttelseslovens § 49, stk. 3.

Naturklagenævnets afgørelse af erstatningsspørgsmålet, men ikke det tilkendte omkostningsbeløb, kan efter naturbeskyttelseslovens § 45 påklages til Taksationskommissionen. Erstatningsfastsættelsen kan påklages af ejeren af matr. nr. 13e Østerlars samt af Miljø- og Energiministeriet og Bornholms Amt. Klagefristen er 4 uger fra den dag, Naturklagenævnets afgørelse er meddelt de klageberettigede. Klage skal indgives skriftligt til Naturklagenævnet, der videresender den til Taksationskommissionen.

På Naturklagenævnets vegne

Lars Busck

Naturklagenævnets formand

REG. NR. 7904.00

År 1997 den 5. maj afsagde fredningsnævnet for Bornholms amts fredningskreds følgende

K E N D E L S E

i sag nr. 17/1996

Fredning af arealer med oldtidsagre i Risen ved
Østerlars, Allinge-Gudhjem kommune, matr. nr.
13-e m.fl. Østerlars og 10-a m.fl. Østermarie.

Miljø og Energiministeriet
J.nr. SN 1996 - 1211/6-0007

21 MAJ 1997

Akt. nr. 16

Ved skrivelse af 12. juni 1996 har Skov- og Naturstyrelsen rejst fredningssag vedrørende et 42,6 ha stort areal med oldtidsagre omkring Bøgebjerg i Risen ved Østerlars, Allinge-Gudhjem kommune.

Arealet består af ejendommene matr. nr. 13-e^v og 35-b^v Østerlars og 8-f og 9-d Østermarie samt dele af ejendommene matr. nr. 15-a, *23-g^v, 34-a^v, 35-h^v, 35-i^v, 36-a^v og 38-d^v Østerlars samt af matr. nr. 10-a og 11-i Østermarie.

*338

Arealet er privatejede og overvejende skovbevokset. Dele af det område, der foreslås fredet, er omfattet af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens §§ 3 og 4. På matr. nr. 33-g og 34-a Østerlars er ca. 7,5 ha omfattet af en fredningskendelse af 24. oktober 1955 om fredning af Bøgebjerg. Ved denne kendelse bestemmes bl.a., at offentligheden har adgang til dette område.

Hele området ligger i landzone. I regionplanen 1993 er den østlige del af området udlagt som fredningsmæssigt beskyttelsesområde. Ca. 15 ha af den vestlige del er udlagt som særligt jordbrugsområde. Størstedelen af arealet er fredskov.

I Skov- og Naturstyrelsens redegørelse for fredningsforslaget hedder det bl.a.:

"I området omkring Bøgebjerg i Risen skov er der bevaret tydelige spor efter fortidens agerbrug. De forhistoriske marksystemer kan ses som skelvolde, stenrækker eller terrassekanter, der afgrænser de mere eller mindre rektangulære dyrkningsflader. I enkelte skovafdelinger er endvidere bevaret rester af højryggede agre.

I mange bornholmske småskove findes spor efter fortidens agerbrug, men sporene i Risen er blandt de bedst bevarede, ligesom der her er store sammenhængende området med agerspor.

På grundlag af prøveudgravninger, der er foretaget i forbindelse med opmålingen af agersystemerne i Risen, kan agrene for størstedelens vedkommende dateres til midten af jernalderen, de første ca. 400 år efter vores tidsregning. Enkelte af agrene kan dog føres tilbage til bronzealder/tidlig jernalder, ligesom nogle af

agrene er fra senere perioder.

.....
Sporene er bevaret, fordi de ligger i skov, hvor der hidtil er foregået en skånsom skovdrift. Moderne skovbrug ville true fortidsminderne, f. eks. ved kørsel med større maskiner på tværs af agersystemerne. Det skovbevoksede areal er ekstensivt drevet med deraf følgende botaniske interesser.

På Bøgebjerg i den sydvestligste del af Risen er tidligere fredet et område med gravpladser fra omkring år 0 til vikingetid. Her findes røser, bautasten og stengrave. I den nordlige del af Risen findes tillige nogle fredede røser. Området rummer også spor af forhistoriske bopladser."

Formålet med fredningen er at bevare de kulturhistoriske spor i området, og fredningspåstanden går i det væsentlige ud på et forbud mod terrænændringer, bebyggelse, anlæg af nye veje, og mod bearbejdning af skovbunden og udslæbning af træ på en måde, som kan beskadige fortidsminderne.

Rejsningen af fredningssagen har været bekendtgjort i Bornholms Tidende den 1. juli 1996 og i Statstidende den 3. juli 1996, og fredningsnævnet har afholdt besigtigelse og offentligt møde med de involverede myndigheder, foreninger og lodsejere den 14. august 1996.

Under besigtigelsen og det offentligt møde blev der fremsat indsigelser såvel mod fredningens udstrækning som mod fredningsforslagets oprindelige bestemmelser om offentlighedens adgang, løvskovsbinding, terrænændringer og udslæbning af træ. På baggrund af disse indsigelser blev sagen på Skov- og Naturstyrelsens anmodning udsat på styrelsens udarbejdelse af et revideret forslag.

Skov- og Naturstyrelsens reviderede forslag, som nævnet modtog den 4. november 1996, er blevet drøftet på et forhandlingsmøde med lodsejerne og de berørte myndigheder og foreninger den 17. december 1996. Det reviderede forslag gav også anledning til bemærkninger, og der blev derfor på mødet den 17. december 1996 berammet et nyt forhandlingsmøde den 3. marts 1997.

Skov- og Naturstyrelsen havde inden dette møde udarbejdet et ændringsforslag til de tidligere fremsatte forslag. Ændringsforslaget imødekom på væsentlige punkter de indsigelser, der tidligere var rejst, idet Skov- og Naturstyrelsen dog ikke ønskede at begrænse fredningens arealmæssige udstrækning.

Bornholms Amt og Danmarks Naturfredningsforening har på baggrund af de afholdte forhandlingsmøder anbefalet fredningsforslaget i dets endelige version.

Skovdyrkerforeningen Bornholm, der under sagen har repræsenteret elleve af de ialt tretten lodsejere og ca. 37,9 ha af det samlede areal, har uden at konkretisere dette foreslået fredningen begrænset i arealmæssig henseende, men har ikke derudover udtalt sig mod det reviderede forslag. To af de elleve lodsejere, Flemming Kock Kristensen og Preben Andreassen, har dog foreslået, at deres ejendom matr. nr. 9-d Østermarie udgik af fredningen. De to resterende lodsejere, der ikke har været repræsenteret af Skovdyrkerforeningen, Carl Martin Kofoed Nielsen (matr. nr. 13-e Østerlars) og Poul Marcher Dam (matr. nr. 15-a smst.), hvoraf sidstnævnte slet ikke har givet møde under sagen, har hverken udtalt sig for eller imod forslaget.

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet finder, at oldtidsagrene ved Risen, som må antages at være blandt de bedst bevarede på Bornholm, bør sikres for fremtiden. En beskyttelse af oldtidsagrene forudsætter, at der indføres bestemmelser om en skånsom skovdrift, og at der gives mulighed for at foretage naturpleje i området. Til opfyldelse af dette formål finder fredningsnævnet, at Skov- og Naturstyrelsens endelige fredningsforslag bør gennemføres.

Fredningen træder ikke i stedet for tilladelser m.v. efter naturbeskyttelseslovens § 38 stk. 6.

Fredningsnævnets kendelse af 4. november 1955 om bl.a. offentlig adgang til Bøgebjerg opretholdes.

T H I B E S T E M M E S :

De på vedhæftede kort angivne arealer af ejendommene matr. nr. 13-e og 35-b Østerlars og 8-f og 9-d Østermarie samt dele af ejendommene matr. nr. 15-a, 33-g, 34-a, 35-h, 35-i, 36-a og 38-d Østerlars samt af matr. nr. 10-a og 11-i Østermarie, ialt 42,6 ha pålægges følgende fredningsbestemmelser:

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at bevare de kulturhistoriske spor i området.

Fællesbestemmelser for hele området:

§ 2. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer, herunder råstofindvinding i form af stensprængning, afgravning, opfyldning, planering eller boring.

§ 3. Bebyggelse.

Inden for fredningsområdet må der ikke opføres bebyggelse, opstilles master eller lignende. Bygninger eller skure, som er nødvendige for land- og skovbrugserhvervet, kan dog tillades opført efter fredningsrådets forudgående godkendelse af udseende og placering.

§ 4. Affald m.v.

Inden for det fredede område må der ikke henkastes affald, herunder bygningsaffald, sankesten og lignende.

§ 5. Anlæg af veje.

Der må ikke anlægges nye veje i det fredede område. Veje, som er nødvendige for land- og skovbrugserhvervet, kan dog anlægges med fredningsrådets godkendelse. Fredningen er ikke til hinder for forbedring og vedligeholdelse af eksisterende veje og kørespor,

jfr. kortbilaget.

§ 6. Agerskel.

Agerskel skal markeres i terrænet af Skov- og Naturstyrelsen ved markering med pæle eller lignende.

Særbestemmelser for skovbevoksede arealer:

§ 7. Bearbejdning af skovbunden.

Skovbunden må ikke bearbejdes med pløjning, grubning, stødrydning, Anden brug af maskiner, som kan beskadige fortidsminderne, er også forbudt.

§ 8. Udslæbning og udkørsel af træ.

Udslæbning og udkørsel af træ skal ske på langs ad agerskellene og skal foregå, når skovbunden er hård som følge af frost eller i tørre perioder i sommerhalvåret, således at udslæbning eller udkørsel ikke laver spor, som kan skade fortidsminderne. Bestemmelsen er dog ikke til hinder for udkørsel af juletræer og pyntegrønt ad de markerede kørespor i oktober, november og december måned. Det er endvidere tilladt i denne forbindelse at køre uden for køresporene, hvis dette kan ske uden at efterlade spor, som kan sløre eller skade fortidsminderne.

Såfremt skovdriften i enkelttilfælde nødvendiggør færdsel på tværs af agerskel, kan der efter aftale med Skov- og Naturstyrelsen etableres kørespor.

Bestemmelsen om udslæbning og udkørsel af træ på tværs af agerskel træder først i kraft, når disse er afmærket af Skov- og Naturstyrelsen.

§ 9. Offentlighedens adgang.

Offentligheden har adgang til fredningsområdet efter de almindelige regler i naturbeskyttelsesloven samt ad de veje, som er udlagt i henhold til den tidligere fredning af Bøgebjerg.

Fredningen er ikke til hinder for, at der med Skov- og Naturstyrelsens og ejernes godkendelse kan foretages videnskabelige undersøgelser i området.

§ 10. Naturpleje.

Bornholms Amt udarbejder en plejeplan for området i overensstemmelse med fredningens formål og foranstående bestemmelser.

Beføjelserne for plejemyndigheden fremgår af de almindeligt gældende regler, for tiden Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 551 af 22. juni 1992. Eventuelt overskud hidrørende fra plejen, herunder vedmasse, tilfalder ejeren.

§ 11. Dispensation.

Der gives dispensation fra bestemmelserne i §§ 3-10, når det ansøgte ikke kommer i strid med fredningens formål, jfr. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Fredningsnævnets afgørelse er énstemmig.

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til Naturklagenævnet af:

- 1) ejere og brugere,
- 2) enhver der under sagen har givet møde for nævnet eller fremsat ønske om sagens afgørelse,
- 3) statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af forslaget, samt
- 4) organisationer m.v., som antages at have en væsentlig interesse i forslaget.

Klage indgives skriftligt til Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 B, 2100 København K.

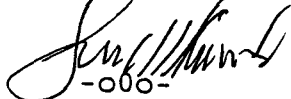
Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende, dog højst 4 uger fra offentlig bekendtgørelse af afgørelsen, jfr. naturbeskyttelseslovens § 43.

Søgsmål ved domstolene til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder efter afgørelsen er meddelt klageren dog senest fra tidspunktet for offentlig bekendtgørelse.

Sven Harild

F. Schønnemann

Wilmer Lund Munch

-000-

-000-

-000-

Udskriftens rigtighed bekræftes:

Fredningsnævnet for Bornholms amts fredningskreds,
den 5. maj 1997.

F. Schønnemann

FREDNINGSNÆVNET >

REG. NR. 7904.00.

År 1997 den 5. maj afsagde fredningsnævnet for Bornholms amts fredningskreds følgende

K E N D E L S E

om erstatning i sag nr. 17/1996

Fredning af arealer med oldtidsagre i Risen ved
Østerlars, Allinge-Gudhjem kommune, matr. nr.
13-e m.fl. Østerlars og 10-a m.fl. Østermarie.

Ind- og Energiministeriet

J.nr. SN 1996 - 1211/6 - 0007

21 MAJ 1997

Akt. nr. 16

Ved en samtidig hermed afsagt kendelse har fredningsnævnet truffet afgørelse om fredning af et ialt ca. 42,6 ha stort areal omkring Bøgebjerg i Risen skov ved Østerlars, Allinge-Gudhjem kommune.

Det fredede areal er et overvejende skovbevokset område i privat eje og består af ejendommene matr. nr. 13-e og 35-b Østerlars og 8-f og 9-d Østermarie, samt dele af ejendommene matr. nr. 15-a, 33-g, 34-a, 35-h, 35-i, 36-a og 38-d Østerlars samt af 10-a og 11-i Østermarie.

Formålet med fredningen er at bevare de kulturhistoriske spor efter oldtidsagre i området, og kendelsen indeholder bestemmelser om forbud mod terrænændringer, bebyggelse, anlæg af nye veje, og mod bearbejdning af skovbunden og udslæbning af træ på en måde, som kan beskadige fortidsminderne.

De fredede arealer ligger i landzone. I regionplanen for Bornholms Amt (1993-2005) er den østlige del af arealerne udlagt som fredningsmæssigt beskyttelsesområde. Ca. 15 ha af den vestlige del er udlagt som særligt jordbrugsområde. Størstedelen af arealet er fredskov. Dele af fredningsområdet er omfattet af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens §§ 3 og 4, og ca. 7,5 ha af matr. nr. 33-g og 34-a Østerlars er tillige omfattet af en fredningskendelse af 24. oktober 1955 om fredning af Bøgebjerg. I denne kendelse bestemmes bl.a., at offentligheden har adgang til dette areal.

Ejerne af matr. nr. 33-g, 34-a, 35-b, 35-h, 35-i, 36-a og 38-d Østerlars samt 10-a, 11-i, 8-f og 9-d Østermarie har alle søgt sagkyndig bistand hos Skovdyrkerforeningen Bornholm. Ejeren af matr. nr. 33-e Østerlars har søgt sagkyndig bistand hos Hedeselskabet, medens ejeren af matr. nr. 15-a Østerlars hverken har givet møde under sagen eller fremsat erstatningskrav.

Der er fremsat følgende erstatningskrav:

1. Matr. nr. 13-e Østerlars.

Ejendommen har et areal på 3,6954 ha. Hele ejendommen omfattes af

fredningen.

Ejeren Carl Martin Kofoed Nielsen har påstået sig tillagt 43.110 kr. i erstatning for værdiforringelse samt 5.000 kr. i godtgørelse til sagkyndig bistand under sagen. Erstatningskravet opgøres således:

1. Kulturomkostninger i form af øgede omkostninger til bl.a. sprøjtning, plantning, renholdelse, gødskning m.v.	kr. 38.110,00
2. Øgede skovningsomkostninger på grund af vejrligskravet	- 5.000,00
Ialt	<u>kr. 43.110,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 11.496 kr.

2. Matr. nr. 15-a Østerlars.

Ejendommen har et areal på 25,2135 ha og udgør sammen med matr. nr. 15-c, 4-b og 15-e Østerlars en ialt 27,1169 ha stor landbrugsejendom. 0,9 ha af matr. nr. 15-a omfattes af fredningen.

Ejeren Poul Marcher Dam har ikke udtalt sig under sagen eller fremsendt erstatningskrav.

3. Matr. nr. 33-g Østerlars.

Ejendommen har et areal på 14,3850 ha og udgør sammen med matr. nr. 33-a og 33-b Østerlars en ialt 34,1998 ha stor landbrugsejendom. 13,4 ha af matr. nr. 33-g omfattes af fredningen.

Ejeren Poul Kofoed Mortensen har påstået sig tillagt 84.575,-kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 13,4	kr. 3.350,00
2. Pæle 400 kr. x 13,4	- 5.360,00
trsp.	kr. 8.710,00

	trsp.	kr. 8.710,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 13,05	-	16.965,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 13,05	-	26.100,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 13,05	-	26.100,00
6. Naturpleje 500 kr. x 13,40	-	6.700,00
Ialt		<u>kr. 84.575,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 6.312 kr.

4. Matr. nr. 34-a Østerlars.

Ejendommen har et areal på 19,1933 ha og udgør sammen med matr. nr. 34-d, 119-æ og 35-k Østerlars en ialt 30,8548 ha stor landbrugsejendom "Lillegård". 6,2 ha af matr. nr. 34-a omfattes af fredningen.

Ejeren Christian Skovbo Pedersen har påstået sig tillagt 30.530 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Terrænændringer 500 kr. x 2,20	kr. 1.100,00
2. Affald 500 kr. x 2,20	- 1.100,00
3. Vejanlæg 250 kr. x 6,20	- 1.560,00
4. Pæle 400 kr. x 6,20	- 2.480,00
5. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 4,00	- 5.200,00
6. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 4,00	- 8.000,00
7. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 4,00	- 8.000,00
8. Naturpleje 500 kr. x 6,20	- 3.110,00
Ialt	<u>kr. 30.530,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha. 4.924 kr.

5. Matr. nr. 35-b Østerlars.

Ejendommen har et areal på 0,5645 ha og udgør sammen med matr. nr. 35-f Østerlars landbrugsejendommen "Fædresminde" af areal ialt 15,6082 ha. Hele matr. nr. 35-b omfattes af fredningen.

Ejeren Lars Pedersen har påstået sig tillagt 3.870 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 0,60	kr.	150,00
2. Pæle 400 kr. x 0,60	-	240,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 0,60	-	780,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 0,60	-	1.200,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 0,60	-	1.200,00
6. Naturpleje 500 kr. x 0,60	-	<u>300,00</u>
Ialt		<u>kr. 3.870,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 6.450 kr.

6. Matr. nr. 35-h og 35-i Østerlars.

Matr. nr. 35-h og 35-i Østerlars af areal ialt 7,9687 ha udgør sammen med matr. nr. 35-a og 35-q Østerlars landbrugsejendommen "Risenlundsgård" af areal 27,4901 ha. 3,3 ha af matr. nr. 35-h og 35-i omfattes af fredningen.

Ejeren Niels Kofoed Wibe har påstået sig tillagt 21.285 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 3,30	kr.	825,00
2. Pæle 400 kr. x 3,30	-	1.320,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 3,30	-	4.290,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 3,30	-	6.600,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 3,30	-	6.600,00
6. Naturpleje 500 kr. x 3,30	-	<u>1.650,00</u>
Ialt		<u>kr. 21.285,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 6.450 kr.

7. Matr. nr. 36-a Østerlars.

Ejendommen, hvis areal er 38,9523 ha, udgør sammen med matr. nr. 44-x og 46-g Østerlars landbrugsejendommen "Dalegård" af areal 61,5944 ha. 0,9 ha af matr. nr. 36-a omfattes af fredningen.

Ejeren Carl Henrik Kofoed har påstået sig tillagt 5.805 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 0,90	kr.	225,00
2. Pæle 400 kr. x 0,90	-	360,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 0,90	-	1.170,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 0,90	-	1.800,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 0,90	-	1.800,00
6. Naturpleje 500 kr. x 0,90	-	<u>450,00</u>
Ialt		<u>kr. 5.805,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 6.450,00 kr.

8. Matr. nr. 38-d Østerlars.

Ejendommen har et areal på 4,8567 ha, hvoraf 4,2 ha omfattes af fredningen.

Ejeren Jan Kjøller Sonne har påstået sig tillagt 29.090 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Skovdrifttvang 4.000 kr. x 0,40	kr.	1.600,00
2. Terrænændringer 500 kr. x 0,40	-	200,00
3. Affald 500 kr. x 0,40	-	200,00
4. Vejanlæg 250 kr. x 4,20	-	1.050,00
5. Pæle 400 kr. x 4,20	-	1.680,00
6. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 4,20	-	5.460,00
7. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 4,20	-	8.400,00
8. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 4,20	-	8.400,00
9. Naturpleje 500 kr. x 4,20	-	<u>2.100,00</u>
Ialt		<u>kr. 29.090,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 6.926 kr.

9. Matr. nr. 10-a Østermarie.

Ejendommen har et areal på 31,1667 ha og udgør sammen med matr. nr. 10-e landbrugsejendommen "Smedegård" af areal 34,6532 ha. Fredningen omfatter 1,3 ha af matr. nr. 10-a.

Ejeren Bent Wilmer Hansen har påstået sig tillagt 8.385 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 1,30	kr.	325,00
2. Pæle 400 kr. x 1,30	-	520,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 1,30	-	1.690,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 1,30	-	2.600,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 1,30	-	2.600,00
6. Naturpleje 500 kr. x 1,30	-	<u>650,00</u>
Ialt	kr.	<u>8.385,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 6.450 kr.

10. Matr. nr. 11-i Østermarie.

Ejendommen har et areal på 1,4846 ha. 0,9 ha omfattes af fredningen.

Ejeren Birte Robins har påstået sig tillagt 5.275 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 0,90	kr.	225,00
2. Pæle 400 kr. x 0,90	-	360,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 0,80	-	1.040,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 0,80	-	1.600,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 0,80	-	1.600,00
6. Naturpleje 500 kr. x 0,90	-	<u>450,00</u>
Ialt	kr.	<u>5.275,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 5.861 kr.

11. Matr. nr. 8-f Østermarie.

Ejendommen har et areal på 1,21 ha og er i det hele omfattet af fredningen.

Ejeren Niels Jespersen har påstået sig tillagt 6.680 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 1,20	kr.	300,00
2. Pæle 400 kr. x 1,20	-	480,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 1,00	-	<u>1.300,00</u>
	trsp.	kr. 2.080,00

	trsp.	kr.	2.080,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 1,00	-		2.000,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 1,00	-		2.000,00
6. Naturpleje 500 kr. x 1,20	-		<u>600,00</u>
Ialt			<u>kr. 6.680,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 5.567 kr.

12. Matr. nr. 9-d Østermarie.

Ejendommens areal er 5,9785 ha og omfattes i det hele af fredningen.

Ejerne Preben M. Andreassen og Flemming Kock Kristensen har påstået sig tillagt 35.655 kr. i erstatning. Erstatningskravet opgøres således:

1. Vejanlæg 250 kr. x 5,90		kr.	1.475,00
2. Pæle 400 kr. x 5,90	-		2.360,00
3. Jordbearbejdning m.m. 1.300 kr. x 5,90	-		7.670,00
4. Forlængelse af kørsel 2.000 kr. x 5,30	-		10.600,00
5. Inoptimalt hugsttidspunkt 2.000 kr. x 5,30	-		10.600,00
6. Naturpleje 500 kr. x 5,90	-		<u>2.950,00</u>
Ialt			<u>kr. 35.655,00</u>

Gennemsnitligt tab pr. ha 6.043 kr.

Lodsejerne under nr. 3-12 har endvidere påstået sig tillagt en samlet godtgørelse for nødvendige udgifter til sagkyndig bistand (Skovdyrkerforeningen Bornholm) på 48.656,25 kr. incl. moms.

Bornholms Amt har til erstatningsspørgsmålet gjort gældende, at muligheden for at iværksætte plejeforanstaltninger ikke burde kunne udløse nogen erstatning, da disse foranstaltninger ikke er til ulempe for lodsejerne.

Skov-og Naturstyrelsen har påstået erstatningen fastsat til ca. 5.000 kr. ha fredet areal, idet styrelsen har gjort gældende, at erstatningen må tilkendes som en generel erstatning for nedgang i handelsværdien og ikke som en driftstabserstatning.

Fredningsnævnet skal udtale:

Fredningserstatningerne skal tilkendes med de beløb, hvormed fredningen må antages at nedsætte den kontante handelsværdi af ejendommene. Ved vurderingen heraf må der tages hensyn til de ulemper fredningen påfører ejendommene med hensyn til driften af disse og til de fremtidige begrænsninger i udnyttelsen af de enkelte ejendomme. Den omstændighed, at der ved fredningen gives mulighed for at foretage naturpleje på de fredede arealer, findes derimod ikke at kunne begrunde erstatning, idet plejen af et fredet område forudsættes udført således, at den ikke medfører udgifter eller væsentlige gener eller tab for ejer eller bruger.

Nævnet finder efter en samlet vurdering af indgrebets karakter og det oplyste om, hvorledes de enkelte ejendomme berøres af fredningsbestemmelserne, at erstatningen for samtlige ejendomme omfattet af fredningen bør fastsættes til 5.600 kr. pr. ha.

Der tillægges således:

1. Carl Martin Kofoed Nielsen som ejer af matr. nr. 13-e Østerlars	kr. 20.720,00
2. Poul Marcher Dam som ejer af matr. nr. 15-a smst.	- 5.040,00
3. Poul Kofoed Mortensen som ejer af matr. nr. 33-g smst.	- 75.040,00
4. Christian Skovbo Pedersen som ejer af matr. nr. 34-a smst.	- 34.720,00
5. Lars Pedersen som ejer af matr. nr. 35-b smst.	- 3.360,00
6. Niels Kofoed Wibe som ejer af matr. nr. 35-h og 35-i smst.	- <u>18.480,00</u>
trsp.	kr.157.360,00

	trsp.	kr.
7. Carl Henrik Kofoed som ejer af matr. nr. 36-a smst.		157.360,00
	-	5.040,00
8. Jan Kjøller Sonne som ejer af matr. nr. 38-d smst.		23.520,00
	-	7.280,00
9. Bent Wilmer Hansen som ejer af matr. nr. 10-a Østermarie		5.040,00
	-	6.720,00
10. Birte Robins som ejer af matr. nr. 11-i smst.		33.040,00
	-	238.000,00
11. Niels Jespersen som ejer af matr. nr. 8-f smst.		
12. Preben M. Andreassen og Flemming Kock Kristensen som ejer af matr. nr. 9-d smst.		
	-	
Ialt		

De tilkendte erstatninger forrentes fra kendelsens dato og indtil erstatningen udbetales med en årlig rente svarende til Danmarks Nationalbanks diskonto, jfr. naturbeskyttelseslovens § 39 stk. 3.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 47 tillægges der ejeren af matr. nr. 13-e Østerlars (ejendom nr. 1) en godtgørelse på 5.000 kr. og ejerne af matr. nr. 33-g, 34-a, 35-b, 35-h, 35-i, 36-a og 38-d Østerlars samt matr. nr. 10-a, 11-i, 8-f og 9-d Østermarie (ejendom nr. 3-12) en samlet godtgørelse på 48.656,25 kr. incl. moms.

Det samlede erstatnings- og godtgørelsesbeløb afholdes af staten med 3/4 og af Bornholms Amt med 1/4, jfr. naturbeskyttelseslovens § 49 stk. 3.

Nævnets afgørelse er énstemmig.

Da den samlede erstatning og godtgørelse overstiger 100.000 kr. skal Naturklagenævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42

efterprøve fredningsnævnets afgørelser, uanset om disse påklages.

Fredningsnævnets afgørelse kan iøvrigt påklages til Naturklagenævnet af ejere, Skov- og Naturstyrelsen og Bornholms Amt, jfr. naturbeskyttelseslovens § 43.

Klagen indsendes til Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 B, 2100 København Ø, inden 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende, dog senest fra tidspunktet fra offentlig bekendtgørelse af kendelsen.

Søgsmål ved domstolene til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt klageren, dog senest fra tidspunktet for offentlig bekendtgørelse.

Sven Harild

F. Schønnemann

Wilmer Lund Munch

-o0o-

-o0o-

-o0o-

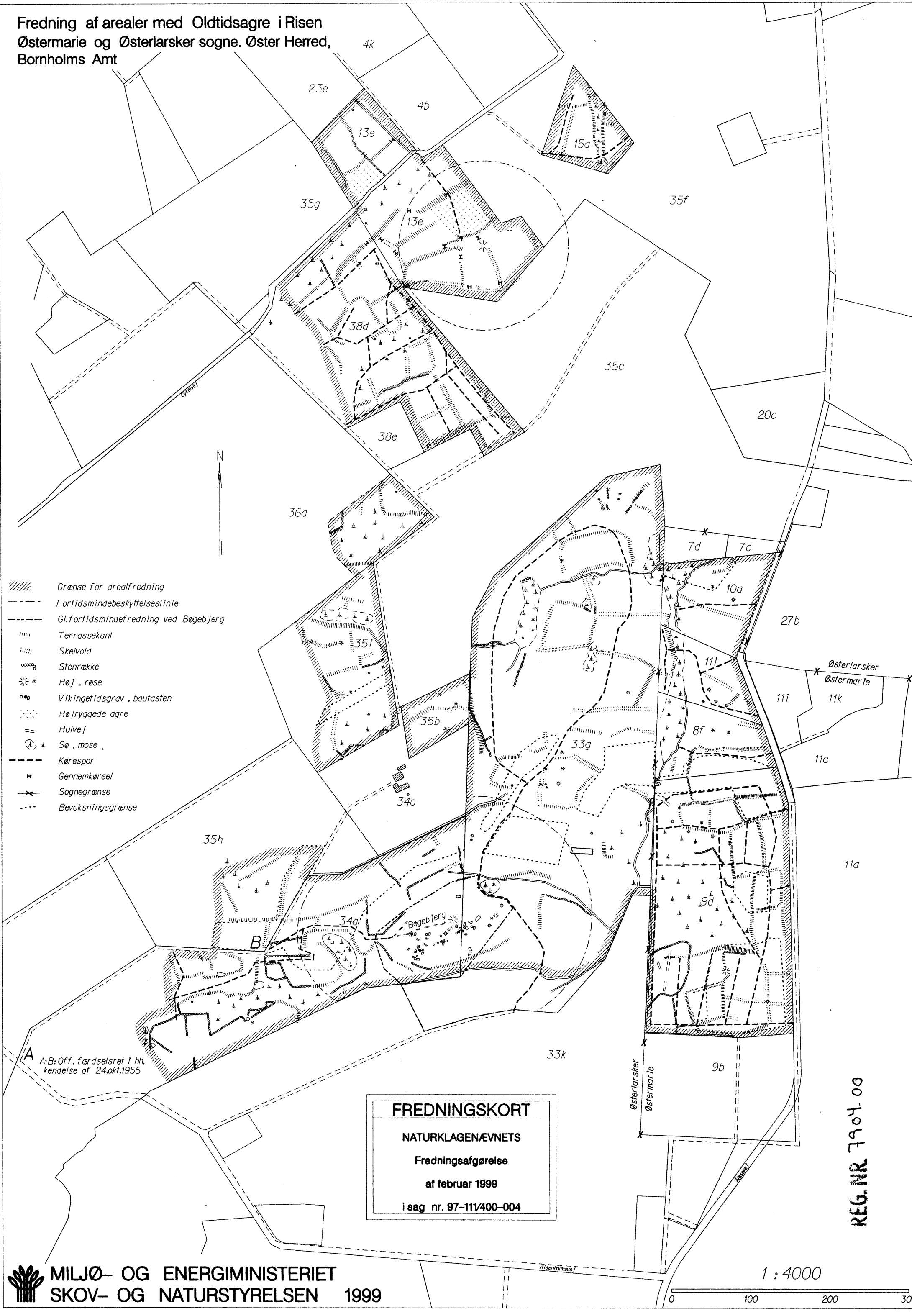
Udskriftens rigtighed bekræftes:

Fredningsnævnet for Bornholms amts fredningskreds,
den 5. maj 1997

F. Schønnemann

KORT>

Fredning af arealer med Oldtidsagre i Risen
 Østermarie og Østerlarsker sogne. Øster Herred,
 Bornholms Amt

- ////// Grænse for arealfredning
- - - - Fortidsmindebeskyttelseslinie
- - - - Gl. fortidsmindefredning ved Bøgebjerg
- ||||| Terrassekant
- Skelvold
- ⊗ Stenrække
- * * Høj, røse
- ⊙ Vikingetidsgrav, bautasten
- ⊘ Højryggede agre
- = = Hulvej
- ⊕ Sø, mose
- - - - Kørespor
- H Gennemkørsel
- X Sognegrænse
- ⋯ Bevoksningsgrænse

A-B: Off. færdselsret i hh.
 kendelse af 24.okt.1955

FREDNINGSKORT
 NATURKLAGENÆVNETS
 Fredningsafgørelse
 af februar 1999
 i sag nr. 97-111/400-004

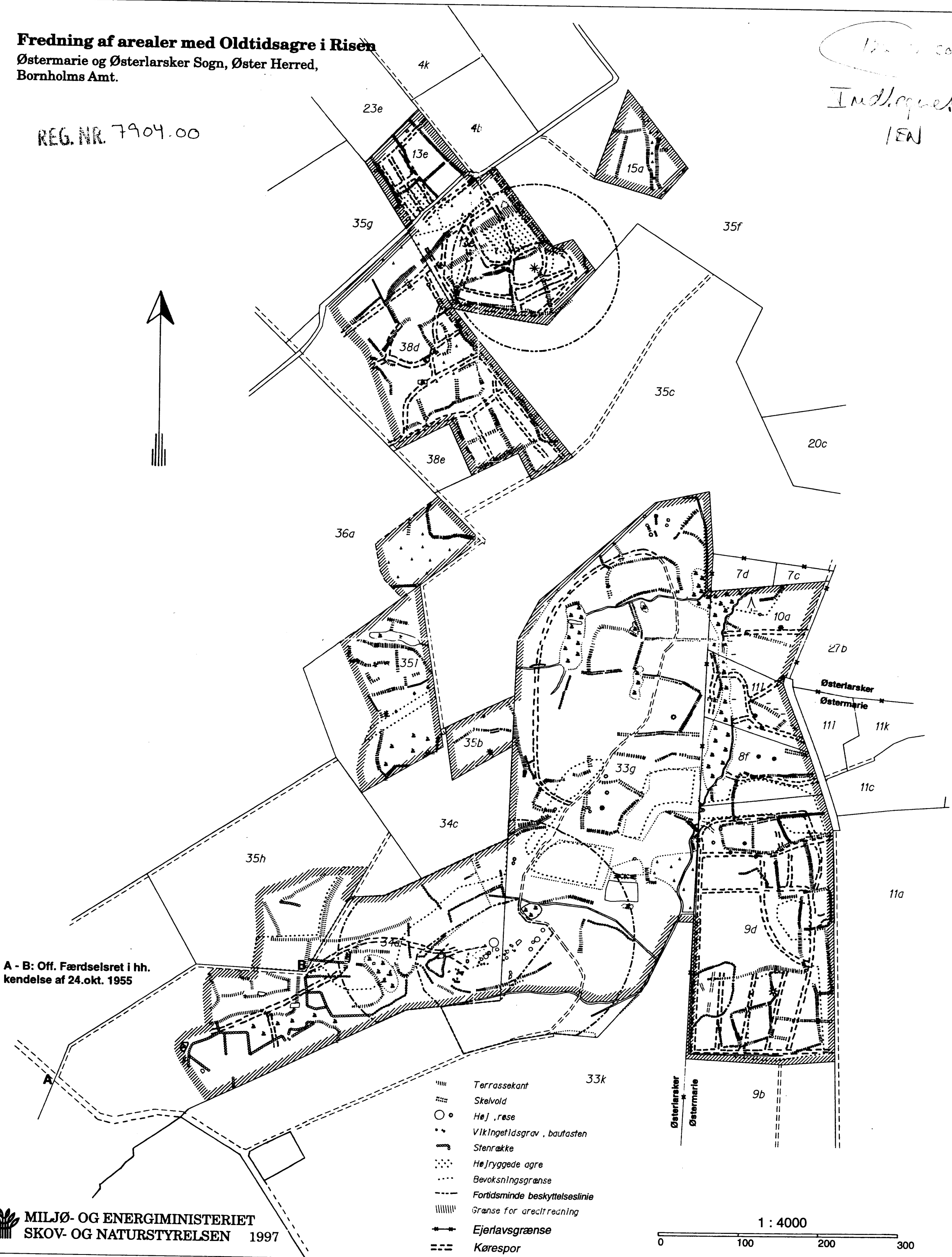
REG. NR. 7904.00

Fredning af arealer med Oldtidsagre i Risén

Østermarie og Østerlarsker Sogn, Øster Herred,
Bornholms Amt.

125 10 50
Indlægget
1EA

REG. NR. 7904.00

A - B: Off. Færdselsret i hh.
kendelse af 24.okt. 1955

- ▨▨▨▨ Terrassekant
- ▨▨▨▨ Skelvold
- Høj, røse
- Vikingetidsgrav, bautasten
- Stenrække
- ▨▨▨▨ Højryggede agre
- ▨▨▨▨ Bevoksningsgrænse
- ▨▨▨▨ Fortidsminde beskyttelseslinie
- ▨▨▨▨ Grænse for arealrening
- Ejerlavsgrense
- ▨▨▨▨ Kørespor